

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗВІТНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Лук'янець Олена

к.е.н., доцент, ДВНЗ «Університет банківської справи», Черкаський ННІ,
alenlook@mail.ru

В умовах фінансової нестабільності, недосконалості вітчизняного законодавства та зниження довіри населення до фінансово-кредитних установ ефективним джерелом фінансового забезпечення індивідуального споживання та розвитку підприємництва в цілому стають кредитні спілки як фінансові установи із соціальною складовою, які покликані задовольнити фінансові потреби населення на паритетних засадах. На сьогодні розвиток вітчизняної кредитної кооперації оголює проблеми щодо особливостей складання звітності, що актуалізує питання формування фінансової звітності кредитних спілок відповідно до міжнародних вимог.

АБСТРАКТ

A pénzügyi instabilitás, a nemzeti jogszabályok tökéletlensége feltételeiben, valamint a lakosság pénzügyi-hitel szervezetek iránt érzett bizalom csökkenése eredményeként az egyéni fogyasztás és üzleti fejlődés hatékony forrásává váltak a hitelszövetkezetek, mint pénzügyi intézetek társadalmi összetevővel, melyek arra hivatottak, hogy biztosítsák a lakosság pénzügyi igényeit egyenrangúan. Jelenleg a hitelkooperáció fejlődése feltárja a pénzügyi beszámoló készítésének problémáit, ami aktualizálja a nemzetközi standardoknak megfelelő beszámolók benyújtását a hitelszövetkezet által.

Постановка проблеми. Жорстка конкуренція на ринку кредитних послуг вимагає високої ефективності управління кредитною спілкою, що визначається раціональним розміщенням її ресурсів, аналіз яких проводиться на основі фінансової інформації, основним джерелом якої є фінансова звітність, яка має задовольняти інтереси різних користувачів, оскільки процеси трансформації і глобалізації сучасної економіки вимагають від суб'єктів господарювання надання повної, правдивої, неупередженої та зрозумілої інформації щодо фінансового становища, результатів діяльності та рух

грошових коштів як контрагентам-резидентам, так і нерезидентам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем становлення та розвитку кредитної кооперації здійснили такі вчені-економісти як Гончаренко В.В., Кіндрацька Л.М., Коваленко В.М., Пожежа А.А., Примостка Л.А. та інші. Теоретичні та методологічні основи обліку та звітності кредитних спілок знайшли відображення у працях таких вітчизняних вчених як Войцеховський С.В., Гончаренко О.О., Дорош Н.І., Пушкар Н.С., Сопко В.В., Швець В.Г. та інші. В той же час, реалізація вимог

міжнародних стандартів фінансової звітності кредитними спілками при формуванні звітів є процесом складним і таким, що потребує постійного вдосконалення з урахуванням вимог різних користувачів.

Метою статті є теоретичне і методичне обґрунтування положень щодо приведення звітності кредитних спілок у відповідність до міжнародних вимог.

Досягнення мети передбачає виконання наступних завдань: дослідити нормативно-правове забезпечення європейських та пострадянських країн щодо регулювання діяльності кредитних кооперативів; розглянути законодавчі акти європейських та пострадянських країн, що регулюють бухгалтерський облік і складання фінансової звітності; проаналізувати форми звітності кредитних спілок України та внести пропозиції щодо приведення їх до міжнародних вимог.

Виклад основного матеріалу. Історія кредитної кооперації почалася ще в середині XIX століття в Німеччині, засновниками якої є Герман Шульце-Деліч і Фрідріх Райффайзен. Першим кредитним кооперативом на українських землях, що перебували у складі Російської імперії, стало ощадно-позикове товариство у м. Гадяч на Полтавщині, яке виникло в 1869 році¹. Після 26 грудня 1991 року на геополітичній карті світу постало 15 незалежних країн, які раніше входили до складу СРСР. На кінець 2015 р. в Україні функціонують 588 кредитних спілок, і хоч їх активи становлять лише 2,5 % в активах небанківських фінансових установ² і є досить мізерними порівняно з

банківськими активами, в умовах кризової ситуації саме кредитні спілки можуть кредитувати малий і середній бізнес, запобігаючи зростанню безробіття, зниженню доходів населення тощо.

Створення і функціонування кредитних кооперативів у пострадянських республіках після здобуття незалежності де-факто мало місце, але де-юре не було врегульовано законодавчо. Таким чином, одним із нагальних питань була розробка нормативних документів щодо регулювання діяльності кредитних кооперативів, розробка яких у країнах-учасницях колишнього СРСР відбувалась протягом усіх років їх незалежності (табл. 1).

¹ Гончаренко В.В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. – К.: Глобус, 1997. – 213с.

² Огляд ринків. Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг.

[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/oglyad-rinkiv.htm>

Таблиця 1. Нормативно-правова база щодо регулювання діяльності кредитних спілок

Країна	Назва нормативно-правового документа	Дата прийняття	№
Країни Європи			
Польща	Закон Польщі «Про кооперативне право»	16.09.1982	30
Німеччина	Закон Німеччини «Про кооперативні товариства»	01.05.1889	
Чехія	Закон Республіки Чехії «Про кредитні спілки і деякі пов'язані з цим заходи та про внесення змін до Чеської національної ради»	20.04.1995	87
Румунія	Закон Румунії «Про правовий режим співробітників кредитних спілок та їх об'єднань»	22.04.2009	122/1996
	Закон «Про союзи пенсіонерів»	12.02.2002	540/2002
Болгарія	Закон Болгарії «Про кредитні кооперативи і асоціації»	18.07.2001	-
Країни пострадянського простору			
Литва	Закон Литовської Республіки «Про кредитні спілки»	21.02.1995	I -796
Естонія	Закон Республіки Естонія «Про кредитні установи»	09.02.1999	-
Киргизстан	Закон Киргизької Республіки «Про кредитні спілки»	28.10.1999	117
Молдова	Закон Республіки Молдова «Про споживчу кооперацію»	28.09.2000	1252-XIV
Азербайджан	Закон Республіки Азербайджан «Про кредитні спілки»	02.05.2000	876
	Закон Республіки Азербайджан «Про небанківські кредитні організації»	25.11.2009	933-IIIQ
Латвія	Закон Республіка Латвія «Про кредитні спілки»	18.04.2001	160
Україна	Закон України «Про кредитні спілки»	20.12.2001	2908-III
Казахстан	Закон Республіки Казахстан «Про споживчі кооперативи»	08.05.2001	197-II
Білорусь	Закон Республіки Білорусь «Про споживчу кооперацію (споживчі товариства, їх спілки) у Республіці Білорусь»	25.02.2002	93-3
	Цивільний кодекс Республіки Білорусь (ст. 166)	07.12.1998	218-3
Вірменія	Закон Республіки Вірменія «Про кредитні організації»	22.06.2002	ЗР-359
Грузія	Закон Республіки Грузія «Про небанківські депозитні організації – кредитні спілки»	04.07.2002	1608 - RS
Російська Федерація	Закон Російської Федерації «Про кредитні кооперації»	18.07.2009	190-ФЗ
Туркменістан	Закон Туркменістану «Про кредитні спілки»	30.09.2011	3
Таджикистан	Закон Республіки Таджикистан «Про кредитні спілки»	19.03.2013	942

Варто відзначити, що Республіка Молдова вдруге прийняла закон «Про споживчу кооперацію» у 2000 р., аналогічна ситуація і в Російській Федерації, де в 2009 р. був прийнятий закон «Про кредитну кооперацію», який замінив Федеральний закон «Про кредитні споживчі кооперативи громадян».

Становлення та розвиток кредитних кооперативів у таких країнах Європи, як Польща, Румунія, Чехія, Болгарія, Німеччина також пройшов складний еволюційний шлях, який мав свої характерні особливості у кожній окремій країні, проте майже за всю 150-літню історію свого розвитку ці установи перетворились у

потужну фінансову систему, яка відіграє важливу роль у розвитку економік країн. Головною передумовою такої еволюції є розвиток тенденцій державного регулювання у сфері кредитного кооперування. На сьогодні європейські держави майже повсюдно надають кредитним кооперативам фінансову допомогу, встановлюють пільги, сприяють організації економічних зв'язків.

Не менш важливим є контроль діяльності кредитних кооперативів з боку держави. У кожній країні існує свій уповноважений орган, що регулює і здійснює контроль за їх діяльністю. Найчастіше уповноваженим органом з питань регулювання та контролю діяльності кредитних кооперативів є Центральний банк (Білорусь, Азербайджан, Вірменія, Грузія, Киргизстан, Латвія, Литва, Туркменістан, Чехія, Болгарія), або інша державна структура (Україна, Російська Федерація, Казахстан, Польща). У Німеччині таким органам є Федеральне Банківське Регуляторне Правління та Федеральний Резервний Банк, у Польщі – Наглядова Рада, а в законодавстві таких країн як Молдова, Румунія, Естонія і Таджикистан, взагалі не вказується контролюючий орган державної влади.

Глобалізація економічних процесів та їх ринковий напрям зумовили необхідність стандартизації обліку і звітності як інформаційного засобу ділового спілкування та ефективного механізму господарювання. Аналіз формування світової облікової практики свідчить про те, що процес узгодження бухгалтерського обліку та фінансової звітності до єдиних стандартів у європейських країнах розпочався ще на початку 1970-х років і триває до теперішнього часу.

Не оминули глобалізаційні процеси і країни пострадянського простору, а саме після розпаду СРСР у країнах-учасниках розпочався процес побудови нової, ринкової економічної системи, яка вимагала швидкого прийняття управлінських рішень як реакції на зміни в ринковому середовищі. Базою для прийняття таких рішень повинна була стати фінансова звітність. У зв'язку з цим, створення нової системи надання бухгалтерської інформації у вигляді фінансових звітів стало передумовою розвитку економічних систем новостворених держав та їх інтеграції у світове співтовариство.

Розглянувши чинні законодавчі акти країн-учасниць колишнього СРСР та країн Європи, можна стверджувати, що в кожній з них існує спеціальний закон, який визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності (табл. 2).

Таблиця 2. Законодавчі акти щодо регулювання бухгалтерського обліку і фінансової звітності

<i>Країна</i>	<i>Назва закону</i>	<i>Дата прийняття, №</i>
Німеччина	«Про бухгалтерський облік деяких компаній і груп»	15.08.1969
Чехія	«Про бухгалтерський облік»	12.12.1991, № 563
Румунія	«Про бухгалтерський облік»	24.12.1991, № 82
Польща	«Про бухгалтерський облік»	29.09.1994, № 591
Болгарія	«Бухгалтерія»	16.11.2001, № 98
Латвія	«Про бухгалтерський облік»	14.10.1992, № 45
	«Про річні звіти підприємств»	06.11.2001, № IX-574
Білорусь	«Про бухгалтерський облік і звітності»	18.10.1994, № 3321
Україна	«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	19.07.1999, № 996
Литва	«Про бухгалтерський облік»	06.11.2001, № IX-574
	«Про фінансову звітність підприємств»	06.11.2001, № IX-575
Естонія	«Про бухгалтерський облік»	10.12.2002, № 285
Киргизстан	«Про бухгалтерський облік»	29.04.2002, № 76
Вірменія	«Про бухгалтерський облік»	31.12.2003, № 515
Азербайджан	«Про бухгалтерський облік»	29.06.2004, № 716-ІІQ
Казахстан	«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	28.02.2007, № 234-ІІІ
Молдова	«Про бухгалтерський облік»	27.04.2007, № 113-ХVІ
Туркменістан	«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	27.11.2010, № 155-ІV
Таджикистан	«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	25.03.2011, № 702
Російська Федерація	«Про бухгалтерський облік»	06.12.2011, № 402-ФЗ
Грузія	«Про бухгалтерський облік і аудит фінансової звітності»	01.01.2015

Доречно зауважити, що в Латвії і Литві прийнято два спеціальних закони, один з яких регулює бухгалтерський облік в країні, а інший – процеси формування та подання фінансової звітності, а також її змістовну наповненість.

Вищевказані законодавчі акти лише визначають правові та організаційні аспекти бухгалтерського обліку і фінансової звітності. Для більш детального роз'яснення методики ведення облікового процесу використовуються стандарти бухгалтерського обліку. Для стандартизації та порівнянності інформації, зазначеної у звітах, Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (англ. International Accounting Standard Board,

скорочено IASB) розроблені Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ).

Головним недоліком МСФЗ є те, що вони не можуть врахувати національні особливості економічних систем всіх країн, тому ще далеко не всі країни затвердили на законодавчому рівні використання МСФЗ (табл. 3).

Таблиця 3. Нормативна база щодо регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Нормативна база	Країна
Міжнародні стандарти фінансової звітності	Румунія, Чехія, Болгарія, Німеччина, Естонія, Грузія, Киргизстан
Міжнародні стандарти фінансової звітності, Національні стандарти бухгалтерського обліку	Польща
Національні стандарти бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності	Казахстан, Азербайджан, Таджикистан
Національні стандарти фінансової звітності, Міжнародні стандарти фінансової звітності	Туркменістан
Положення з бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності	Російська Федерація
Положення (стандарти) бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансової звітності	Україна
Міжнародні стандарти обліку	Литва
Національні стандарти бухгалтерського обліку	Вірменія, Молдова, Узбекистан
Латвійські стандарти бухгалтерського обліку	Латвія
Нормативно-правові акти з бухгалтерського обліку і звітності	Білорусь

Досить важливим є визначення поняття фінансової звітності. Так, п. 7 МСФЗ 1 визначає, що фінансова звітність – це структуроване відображення фінансового стану і результатів діяльності підприємства³. Тотожними є визначення, запропоновані в законодавчих та нормативних актах Російської Федерації, Білорусі, Азербайджану, Грузії, Казахстану, Киргизстану, Таджикистану та Туркменістану. У таких країнах як Польща, Болгарія, Румунія, Україна, Литва та Естонія поняття фінансової звітності дещо розширено, у Чехії, Вірменії, Латвії та Молдові навпаки звужене і неповне, а у Німеччині взагалі відсутнє.

Не менш важливим, ніж саме поняття фінансової звітності, є мета її складання. Так, п. 7 МСФЗ 1 визначає, що метою складання фінансових звітів є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та рух грошо-

вих потоків підприємства, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень⁴ [47]. Тобто, міжнародні стандарти акцентують увагу на корисності інформації, представленої у фінансовій звітності. Що стосується країн-учасниць СРСР та країн Європи, то принципових відмінностей у визначенні мети фінансових звітів немає, але в законодавстві деяких країн це поняття дещо розширене, а у деяких наводиться звуженим.

Інформація, що забезпечує досягнення мети фінансової звітності, подається у вигляді фінансових звітів, склад яких визначається законодавством. У фінансовій звітності, крім кількісних вимог, висуваються також якісні з метою відповідності наданої у звітах інформації вимогам користувачів. Для того, щоб інформація, яка подається у фінансовій звітності відповідала якісним характеристикам, і була,

³ Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_013

⁴ Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_013

насамперед, корисною, передбачені принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Таким чином, у таких європейських країнах, як: Польща, Німеччина, Болгарія, Румунія та Чехія перша хвиля переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності вже минула. Сьогодні суб'єкти господарювання вчать «жити» з МСФЗ, а саме, під тиском ринкових процесів змушені приймати і застосовувати єдині промислові та галузеві стандарти незалежно від національних кордонів, які дедалі меншою мірою впливають на звітність. Крім того, більшість пострадянських країн також поступово приводять своє законодавство щодо питань регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності у відповідність з МСФЗ. Зокрема, такі країни як Грузія, Киргизстан і Естонія повністю перейшли на використання міжнародних стандартів. Але залишається ще безліч нерегульованих розбіжностей, головними з яких є якісні характеристики і принциповість фінансових звітів.

Відповідно до п. 1 ст. 22 Закону України «Про кредитні спілки» кредитні спілки зобов'язані вести оперативний та бухгалтерський облік результатів своєї діяльності відповідно до законодавства України, а також надавати Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (далі – Нацкомфінпослуг) фінансову звітність та інші звітні дані в обсягах, формах та у строки, встановлені Нацкомфінпослуг⁵. Однак, в умовах інтеграції України до світового економічного простору, перехід бізнесу до системи обліку за міжнародними стандартами фінансової звітності

⁵ Закон України «Про кредитні спілки» № 2908-III від 20.12.2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>

є об'єктивною необхідністю. Важливим етапом у цьому напрямку стало прийняття 12 травня 2011 року Верховною Радою України змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», згідно з яким публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами⁶. Починаючи з 01.01.2015 р. кредитні спілки зобов'язані складати фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності⁷.

Повний комплект фінансової звітності за МСБО 1 «Подання фінансової звітності» містить: Звіт про фінансовий стан на кінець періоду; Звіт про сукупні доходи за період; Звіт про зміни у власному капіталі за період; Звіт про рух грошових коштів за період; Примітки (містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення); Звіт про фінансовий стан на початок найбільш давнього порівняльного періоду, коли суб'єкт господарювання застосовує облікову політику ретроспективно або здійснює ретроспективний перерахунок статей своєї фінансової звітності, або коли він перекласифікує статті своєї фінансової звітності⁸. Крім того, Нацкомфінпослуг

⁶ Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 19.07.1999 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>

⁷ Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» затверджено Розпорядженням ГФП України від 25.12.2003 № 177 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG8668.html.

⁸ Міжнародний стандарт фінансової звітності 1

вимагає від кредитних спілок подання Звітних даних (Загальна інформація про кредитну спілку; Звітні дані про фінансову діяльність кредитної спілки; Звітні дані про склад активів і пасивів кредитної спілки; Звітні дані про доходи та витрати кредитної спілки; Розрахунок необхідної суми резерву покриття втрат від неповернених кредитів кредитної спілки; Звітні дані про кредитну діяльність кредитної спілки; Звітні дані про залучені кошти від юридичних осіб; Звітні дані про діяльність відокремлених підрозділів кредитної спілки; Звітні дані про стан виконання зобов'язань за внесками (вкладами) на депозитні рахунки) і пояснень до них.

Інформація про фінансовий стан кредитної спілки відображається у формі № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) та Звітних даних про склад активів і пасивів кредитної спілки. Результати аналізу щодо інформативності форм звітності кредитних спілок свідчать про некоректність представлення та дублювання інформації, що вказує на необхідність удосконалення методики формування фінансових звітів та приведення їх до вимог МСФЗ в наступних аспектах.

Інформація, подана у формі № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) щодо активів («Нематеріальні активи», «Основні засоби», «Незавершені капітальні інвестиції», «Гроші та їх еквіваленти», «Поточні фінансові інвестиції», «Витрати майбутніх періодів») та пасивів («Пайовий капітал», «Додатковий капітал», «Резервний капітал», «Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)»; «Цільове фінансування»; «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці»;

«Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування») дублюється у Звітних даних про склад активів і пасивів кредитної спілки. Дані щодо наданих кредитів, заборгованості за простроченими і неповерненими кредитами, резервів забезпечення покриття втрат від неповернених кредитів, внесків на депозитні рахунки, розрахунків за зобов'язаннями та інша інформація наводиться у Звітних даних в аналітичному розрізі, а в балансі – інформація згрупована і наведена за субрахунками другого і третього порядків. Таким чином, інформація про фінансовий стан кредитної спілки відображається як у формі № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан), так і у Звітних даних про склад активів і пасивів кредитної спілки.

Крім того, відповідно до МСФЗ, суб'єкти господарювання повинні розкривати у звітах інформацію, що дозволяє користувачам оцінити значимість фінансових інструментів для фінансового стану та результатів діяльності підприємства, а також характер і рівень ризиків, що виникають в наслідок використання фінансових інструментів, і як підприємство управляє цими ризиками. Очевидно, що форма № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан) не надає достатньо корисну інформацію щодо управління ризиками підприємства. Тому пропонується інформацію про надані кредити, залучені депозити та розрахунки з контрагентами відображати в пояснювальній записці до фінансової звітності, а Звітні дані про склад активів і пасивів кредитної спілки виключити зі складу звітних даних, що дозволить дані про фінансовий стан кредитних спілок привести у відповідність до вимог МСФЗ.

«Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_013

Відображення інформації про фінансові результати діяльності кредитних

спілок, що надається у формі № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупний дохід) та у Звітних даних про доходи і витрати кредитної спілки, теж є проблемним аспектом, що пов'язано з методологічними підходами до формування фінансових звітів⁹. Так, форма № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупні доходи) заповнюється відповідно до принципів бухгалтерського обліку, зазначених в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»¹⁰, які приведені у відповідність з принципами МСБО. Одним із принципів є принцип нарахування та відповідності доходів і витрат, згідно з яким доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів. Цей принцип також вказаний у п. 25 МСБО 1 «Подання фінансової звітності», його використання є обов'язковим при складанні фінансових звітів. Звітні дані про доходи і витрати кредитної спілки складаються з порушенням цього принципу, оскільки перший розділ «Визначення доходу» (за винятком статей 100 «Отримані штрафи, пені» і 110 «Інші непроцентні доходи») складається з використанням касового методу, який суперечить вимогам МСФЗ.

Ще одним принципом, дотримання якого порушується при складанні Звітних даних про доходи і витрати кредитної

спілки, є принцип превалювання сутності над формою, згідно з яким операції повинні враховуватися відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми. Методичними рекомендаціями з ведення бухгалтерського обліку кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками¹¹ передбачається враховувати доходи у вигляді нарахованих відсотків за наданими кредитами у складі інших доходів операційної діяльності. Враховуючи специфіку діяльності кредитної спілки, нараховані відсотки за наданими кредитами є доходами від основної операційної діяльності кредитної спілки, і, відповідно до стандартів і принципів бухгалтерського обліку, вони повинні відображатися у складі доходів від наданих послуг. Крім того, Звітні дані про доходи і витрати кредитної спілки дублюють інформацію, надану у формі № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупні доходи).

МСБО 1 «Подання фінансової звітності» визначає, що суб'єкт господарювання повинен подавати усі статті доходу та витрат, визнані за період:

- у єдиному звіті про прибутки та збитки;
- у двох звітах: звіті, що відображає компоненти прибутку або збитку (окремий звіт про прибутки та збитки) та другому звіті, що починається з прибутку або збитку та відображає компоненти іншого сукупного прибутку (звіт про сукупні доходи).

⁹ Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою, затверджені Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України № 171 від 18.12.2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrcu.kiev.ua/dfp/com181203.htm>

¹⁰ Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 19.07.1999 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>

¹¹ Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою, затверджені Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України № 171 від 18.12.2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrcu.kiev.ua/dfp/com181203.htm>

Крім того, вище вказаним МСБО передбачено перелік мінімальних рядків звіту про прибутки і збитки та сукупний дохід, однак при цьому зауважено, що «суб'єкт господарювання бере до уваги такі чинники, як суттєвість і характер, а також функцію статей доходу та витрат. Наприклад, фінансова установа може змінити описи з метою надання інформації, яка стосується діяльності фінансової установи»¹². Таким чином, запровадження кредитними спілками МСФЗ не змінює абсолютної величини фінансового результату, а дає можливість представити інформацію в широкому аналітичному розрізі з врахуванням специфіки діяльності, що дає можливість проводити всебічний аналіз і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Висновки. Враховуючи сучасні тенденції розвитку ринкової економіки, фінансові послуги набувають все більшого значення. Невід'ємним елементом активного розвитку ринку фінансових послуг є кредитна кооперація.

Звітність кредитних спілок України включає в себе фінансові звіти, передбачені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також Звітні дані, передбачені Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України «Про затвердження Порядку складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України». Форми фінансової звітності є стандартизованими і загальноприйнятими для всіх суб'єктів господарювання.

¹² Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_013

Незважаючи на це, вони не повною мірою розкривають специфічні особливості діяльності кредитних спілок.

Звітні дані кредитної спілки розкривають специфіку діяльності, але форма їх надання та методологічні основи, які використовуються при формуванні, суперечать вимогам МСФЗ. Головними невідповідностями є дублювання Звітними даними про склад активів і пасивів кредитної спілки інформації форми № 1 «Баланс» (Звіт про фінансовий стан), а також Звітними даними про доходи та витрати кредитної спілки даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати» (Звіт про сукупні доходи). Недотримання таких принципів бухгалтерського обліку як превалювання сутності над формою, а також нарахування та відповідності доходів і витрат присутній при складанні Звітних даних про доходи і витрати кредитної спілки.

Зазначені та інші проблемні питання звітності кредитних спілок обумовлюють необхідність трансформації форм спеціальної звітності та приведення їх у відповідність з міжнародними стандартами. Цього можна досягти шляхом зміни форми Звітних даних про доходи і витрати кредитної спілки, в якій би інформація відображалася з урахуванням всіх принципів бухгалтерського обліку. Альтернативним шляхом є виключення Звітних даних зі складу звітності кредитних спілок з одночасною трансформацією фінансової звітності згідно вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, і відображенням інформації про нараховані доходи та витрати кредитних спілок в пояснювальній записці.

Таким чином, гармонізація звітності кредитних спілок з міжнародними стандартами бухгалтерської звітності, вдосконалення сучасних форм звітності є

важливою проблемою, вирішення якої забезпечить достовірність, порівнянність і головне якісність звітності. Удосконалення звітності кредитних спілок дасть можливість представити інформацію в широкому аналітичному розрізі з урахуванням специфіки діяльності кредитних спілок та допоможе досягти вимог МСФЗ.

Література

- Закон Болгарії «Про кредитні кооперативи і асоціації» від 18.07.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://parliament.bg/bills/39/154-01-9.pdf>.
- Закон Болгарії «Бухгалтерія» № 98 від 16.11.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: file:///C:/Users/Vika/Downloads/ZAcc_2014.pdf.
- Закон Німеччини «Про кооперативні товариства» від 01.05.1889 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=76949&p_country=DEU&p_count=1231&p_classification=11&p_classcount=3.
- Закон Німеччини «Про бухгалтерський облік деяких компаній і груп» від 15.08.1969 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&sl=de&u=http://www.gesetze-im-internet.de/publg/&prev=search>.
- Закон Республіки Азербайджан «Про кредитні спілки» № 876 від 02.05.2000 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bank.abc.az/index.php?p=48>.
- Закон Республіки Азербайджан «Про небанківські кредитні організації» №933-IIIQ від 25.11.2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=30660.
- Закон Республіки Азербайджан «Про бухгалтерський облік» № 716-IIQ від 29.06.2004 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.maliyye.gov.az/node/1000>.
- Закон Республіки Білорусь «Про споживчу кооперацію (споживчих товариства, їх спілки) у Республіці Білорусь» № 93-3 від 25.02.2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=H10200093>.
- Закон Республіки Білорусь «Про бухгалтерський облік і звітність» №3321 від 18.10.1994 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.by/rmenu/business-accounting/>.
- Закон Республіки Вірменія «Про кредитні організації» №3P-359 від 22.06.2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?Rgn=27339.
- Закон Республіки Вірменія «Про бухгалтерський облік» № 515 від 26.12.2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1344&lang=rus>.
- Закон Республіки Грузія «Про небанківські депозитні організації - кредитні спілки» № 1608 – RS від 04.07.2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&sl=ka&u=https://www.nbg.gov.ge/index.php%3Fm%3D178&prev=search>.
- Закон Республіки Грузія «Про бухгалтерський облік і аудит фінансової звітності» від 01.01.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&sl=ka&u=http://www.fin.ge/index.php%3Fpage%3Dlegislative-acts%26urlpart%3Dkanoni-bugaltruli-agricxvisa-da-finansuri-auditis-shesaxe&prev=search>.
- Закон Республіки Естонія «Про кредитні установи» від 09.02.1999 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://estonia.news-city.info/docs/sistemse/dok_iegwuz/page7.htm.
- Закон Республіки Естонія «Про бухгалтерський облік» № 285 від 10.12.2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.legaltext.ee/en/andmebaas/ava.asp?m=022>.
- Закон Республіки Казахстан «Про споживчі кооперативи» N 197-II від 08.05.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=1295.
- Закон Республіки Казахстан «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 234-III від 28.02.2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.minfin.kz/index.php?uin=1145429273&chapter=1209354844>.
- Закон Республіки Киргизстан «Про кредитні спілки» N 117 від 28.10.1999 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=61.

- Закон Республіки Киргизстан «Про бухгалтерський облік» № 76 від 29.04.2002 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.minfin.kg/index.php?option=com_content&view=category&id=65&Itemid=135.
- Закон Республіки Латвія «Про кредитні спілки» № 160 від 18.04.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://latvia.news-city.info/docs/sistemsr/dok_ierido.htm.
- Закон Республіки Латвії «Про бухгалтерський облік» № 44 від 14.10.1992 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://fm.gov.lv/?eng/accountancy>.
- Закон Республіки Латвії «Про річні звіти підприємств» № 45 від 14.10.1992 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://fm.gov.lv/?eng/accountancy>.
- Закон Республіки Литви «Про кредитні спілки» № I -796 від 21.02.1995 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.lb.lt/legal_information_1.
- Закон Литовської Республіки «Про фінансову звітність підприємств» № IX-575 від 06.11.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.80.
- Закон Республіки Литви «Про бухгалтерський облік» № IX-574 від 06.11.2001 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.finmin.lt/c/portal/layout?p_l_id=PUB.1.79.
- Закон Республіки Молдова «Про споживчу кооперацію» № 1252-XIV від 28.09.2000 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=61.
- Закон Республіки Молдова «Про бухгалтерський облік» № 113-XVI від 27.04.2007 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.mf.gov.md/ru/actnorm/contabil/lawcontabil/>.
- Закон Республіки Таджикистан «Про кредитні спілки» №942 від 19.03.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=59040.
- Закон Республіки Таджикистан «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 702 від 25.03.2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mmk.tj/legislation/base/>.
- Закон Республіки Чехії «Про кредитні спілки і деякі пов'язані з цим заходи та про внесення змін до Чеської національної ради» № 87 від 20.04.1995 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakony.penize.cz/87-1995-sb-zakon-o-sporitelnich-a-uvernich-druzstvech-a-nekterych-opatrenich-s-tim-souisejicich-a-o-doplneni-zakona-ceske-narodni-rady-c-586-1992-sb>.
- Закон Республіки Чехії «Про бухгалтерський облік» №563 від 12.12.1991 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://translate.google.com.ua/translate?hl=ru&sl=cs&u=http://zakony.kurzy.cz/563-1991-zakon-o-ucetnictvi/&prev=search>.
- Закон Польщі «Про кооперативне право» № 30 від 16.09.1982 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19820300210>.
- Закон Польщі «Про бухгалтерський облік» №591 від 29.09.1994 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19941210591>.
- Закон Російської Федерації «Про кредитні кооперації» N 190-ФЗ від 18. 07. 2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://base.garant.ru/12168343/>.
- Закон Румунії «Про правовий режим співробітників кредитних спілок та їх об'єднань» 122/1996 від 22.04.2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20120000855>.
- Закон Румунії «Про союзи пенсіонерів» № 540/2002 від 12.02.2002 2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_regimul_juridic_case_ajutor_reciproc_salariatilor_uni_uni_122_1996_republicata_2009.php.
- Закон Румунії «Про бухгалтерський облік» №82 від 24.12.1991 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_contabilitatii.php.
- Закон Туркменістану «Про кредитні спілки» № 3 від 30.09.2011 Електронний ресурс] – Режим доступу: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=46416.
- Закон Туркменістану «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 155-IV від 27.11.2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.turkmenistan.gov.tm/_ru/laws/?laws=01hf.
- Закон України «Про кредитні спілки» № 2908-III від 20.12.2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2908-14>
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996 від 19.07.1999 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
- Федеральний закон Російської Федерації «Про бухгалтерський облік» № 129-ФЗ від 21.11.1996 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www1.minfin.ru/ru/accounting/accounting/legislation/legislation/>.

- Цивільний кодекс Республіки Білорусь № 218-3 від 07.12.1998 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=hk9800218.
- Гончаренко В.В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика. – К.: Глобус, 1997. – 213с.
- Гончаренко О.О., Лютова Г.М. Облік доходів и витрат кредитних спілок та їх відображення у звітності // Науково-теоретичний журнал Дніпропетровського аграрного університету «Ефективна економіка». – 2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=88>.
- Концептуальна основа фінансової звітності від 01.09.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
- Міжнародний стандарт фінансової звітності 1 «Подання фінансової звітності» від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_013
- Методичні рекомендації щодо ведення бухгалтерського обліку кредитною спілкою та об'єднаною кредитною спілкою, затверджені Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України № 171 від 18.12.2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrcu.kiev.ua/dfp/com181203.htm>
- Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» № 73 від 07.02.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
- Огляд ринків. Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/oglyad-rinkiv.htm>
- Порядок складання та подання звітності кредитними спілками та об'єднаними кредитними спілками до Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг» затверджено Розпорядженням ГФП України від 25.12.2003 № 177 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG8668.html.